

**WPŁYW TURYSTYKI NA
GOSPODARKE WARSZAWY
ORAZ OŚCIENNYCH PODREGIONÓW:
WARSZAWSKIEGO WSCHODNIEGO I
WARSZAWSKIEGO ZACHODNIEGO
ZA LATA 2019-2020:
OPRACOWANIE SKRÓCONE**

Opracowanie przygotowane przez Stowarzyszenie na Rzecz Badania, Rozwoju i Promocji Turystyki
dla Stołecznego Biura Turystyki
Warszawa, 2021

1. Wkład turystyki (gospodarki turystycznej) w PKB Warszawy i podregionów ościennych oraz wkład poszczególnych rodzajów działalności turystycznej w tworzenie wartości dodanej brutto

Wkład turystyki w PKB Warszawy (ceny bieżące):

- o 2014 – 14 175 mln zł
- o 2016 – 15 363 mln zł
- o 2019 – 20 143 mln zł
- o 2020 – 12 877 mln zł

Tab. 1. Wkład poszczególnych rodzajów działalności turystycznej w tworzenie wartości dodanej brutto w Warszawie w latach 2014 – 2020 (mln zł)

	2014	2016	2019**	2020***
Zakwaterowanie	416	472	1 559	989
Działalność usługowa zw. z wyżywieniem	1 311	1 960	2 502	1 587
Transport kolejowy pasażerski	1 263	1 550	1 096	629
Transport lądowy pasażerski	2 079	1 944	1 801	1 675
Transport lotniczy pasażerski	2 050	2 200	4 083	1 388
Działalność wspomagająca transport lotniczy	616	702	1 415	708
Wynajem samochodów osobowych	b.d.	b.d.	2 780	2 780
Działalność związana z turystyką	316	364	1 113	706
Usługi w zakresie organizacji targów, wystaw i kongresów	b.d.	b.d.	77	49
Działalność w zakresie kultury i rekreacji*	3 497	3 770	1 744	1 106
Ogółem	11 547	12 962	18 172	11 616

* Działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostała działalność związana z kulturą; Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna ** Dane dla 2019 r. obejmują także mikroprzedsiębiorstwa *** Oszacowanie bez uwzględniania ewentualnych zmian w relacji wartości dodanej i produkcji globalnej w stosunku do 2019 r.

Wartość dodana i PKB (wartość dodana powiększona o wartość podatków pośrednich netto, tj. wartość podatków takich jak VAT i akcyza pomniejszona o wielkość dotacji przedmiotowych, czyli przypisanych do określonych produktów) to obecnie powszechnie stosowane miary wielkości gospodarki danego państwa lub regionu. W przypadku określania wkładu turystyki w PKB trudność wynika z faktu, że turystyka jest zjawiskiem popytowym i nie istnieje jedna branża, której produkcja mogłaby w całości zaspokoić popyt kreowany przez odwiedzających. Z tego powodu konieczne jest podzielenie rodzajów działalności gospodarczej na kilka kategorii w zależności od siły ich związku z turystyką. Te, których związek z turystyką jest najsilniejszy zostały określane mianem charakterystycznych turystycznych rodzajów działalności (branż turystycznych, gospodarki turystycznej). Należą do nich rodzaje działalności uwzględnione w zamieszczonej powyżej tabeli 1). Wartość dodana wytworzona w Warszawie przez przedsiębiorstwa z charakterystycznych turystycznych rodzajów działalności wyniosła **18 172 mln zł w 2019 r.** i stanowiła ok. **6,7% wartości dodanej brutto wytworzonej w Warszawie w 2019 r.** Rok 2020 upłynął pod znakiem pandemii COVID-19 i doprowadził do głębokich zmian w funkcjonowaniu przedsiębiorstw z branż turystycznych. Oszacowana dla tego roku wartość dodana wyniosła **11 616 mln zł, co oznaczało spadek o 36%** w stosunku do 2019 roku. W 2019 r. wkład gospodarki turystycznej w PKB Warszawy wyniósł **20 143 mln zł, a w 2020 r. spadł o 36% do 12 877 mln zł.** Odpowiadało to ok.

6,4% PKB Warszawy w 2019 r. (ze względu na brak danych nie oszacowano udziału w 2020 r.). Wkład turystyki przyjazdowej w PKB Warszawy wyniósł w 2019 roku 6 523 mln zł, co stanowiło ok. 2,0% PKB stolicy.

Dane za lata 2019 i 2020 są tylko częściowo porównywalne z wynikami z 2014 i 2016 r., ponieważ w szacunkach za 2019 i 2020 r. uwzględniono także mikroprzedsiębiorstwa, pominięte w szacunkach za lata 2014 i 2016, oraz dwa dodatkowe rodzaje działalności, które odgrywają coraz większą rolę w obsłudze ruchu turystycznego.

Wartość dodana wypracowana przez gospodarkę turystyczną podregionu warszawskiego wschodniego wyniosła 397 mln zł w 2019 r. i 259 mln zł w 2020 r. W przypadku podregionu warszawskiego zachodniego było to odpowiednio 1 350 mln zł i 870 mln zł. Wartość wypracowanego PKB w podregionie warszawskim wschodnim wyniosła w 2019 roku ok. 430 mln zł, a w 2020 - 287 mln zł. Natomiast w podregionie warszawskim zachodnim odpowiednio 1 496 mln zł i 964 mln zł.

2. Zatrudnienie w branżach turystycznych w Warszawie i podregionach ościennych

Tab. 2. Pracujący w branżach turystycznych w Warszawie wraz z podziałem na rodzaje działalności w latach 2014 -2020

	2014	2016	2019**	2020**
Zakwaterowanie	13 190	13 000	10 044	9461
Działalność usługowa związana z wyżywieniem	15 965	16 300	27 314	25 730
Transport kolejowy pasażerski	9 844	9 800	5 300	5 300
Transport lądowy pasażerski	4 564	4 375	15 377	15 377
Transport lotniczy pasażerski	3 000	3 050	3 114	3 114
Działalność usługowa wspomagająca transport lotniczy	4 005	4 000	5 954	6 043
Wynajem samochodów osobowych	b.d.	b.d.	4 701	4 701
Działalność związana z turystyką	3 527	3 700	6 149	6 106
Usługi w zakresie organizacji targów, wystaw i kongresów	b.d.	b.d.	766	760
Działalność w zakresie kultury i rekreacji*	15 307	15 900	10 556	11 200
Ogółem	69 402	70 125	89 275	87 703

* Działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostała działalność związana z kulturą; Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna ** Dane dla 2019 r. i 2020 r. obejmują także mikroprzedsiębiorstwa

Dane na temat rynku pracy stanowią jedną z najbardziej istotnych informacji o sytuacji gospodarczej i społecznej w danym państwie lub regionie. W przypadku gospodarki turystycznej zbieranie tych danych jest jednak trudne ze względu na sezonowość i ogólnie małą stabilność zatrudnienia, duży udział mikroprzedsiębiorstw i występowanie szarej strefy. Wpływ tych czynników na rynek pracy w turystyce w ośrodkach turystyki miejskiej, takich jak Warszawa jest nieco mniejszy ze względu na mniejszą sezonowość i duży udział hoteli w bazie noclegowej, niemniej również w tym przypadku powinien być brany pod uwagę podczas analizy danych. Według dostępnych danych statystycznych liczba pracujących (zatrudnionych i samozatrudnionych) w gospodarce turystycznej w Warszawie wyniosła **89 275 osób** w 2019 r. i stanowiła **6,7% ogółu pracujących w stolicy w 2019 r.** W 2020 roku liczba pracujących zmniejszyła się o 1,8% i wyniosła **87 703 osoby** (dane o ogólnej liczbie pracujących w Warszawie w 2020 r. nie są jeszcze dostępne). Jeśli uwzględnić tylko efekt popytu ze strony turystyki przyjazdowej, to w 2019 r. przyczynił się on do utworzenia ok. 38 tys. miejsc pracy, przede wszystkim w gastronomii.

W 2019 r. liczba pracujących w gospodarce turystycznej w całym regionie warszawskim stołecznym wyniosła ok. 99 tys. osób, z czego na podregion warszawski wschodni przypadają ok. 3,2 tys. pracujących, a na warszawski zachodni ok. 6,8 tys. W 2020 r. było to odpowiednio ok. 3,1 tys. i 6,7 tys. osób. Z uwagi na uwzględnienie mikroprzedsiębiorstw i większej liczby rodzajów działalności dane dotyczące zatrudnienia w branżach turystycznych za lata 2019-2020 nie są w pełni porównywalne z danymi za 2014 i 2016 rok.

3. Nakłady inwestycyjne na turystykę w Warszawie i w podregionach ościennych

Nakłady inwestycyjne na turystykę w Warszawie oszacowano w 2019 roku na ok. 6,4 mld zł, w 2020 zaś – na ok. 7,1 mld. Zgodnie z opisywanym w raporcie modelem destynacji turystycznej do zagadnienia obszarowego produktu turystycznego i związanych z nim inwestycji można podchodzić w sposób bardzo szeroki zaliczając do niego szereg różnorodnych elementów. Wydaje się jednak, że cztery sekcje wg klasyfikacji PKD mają w tym zakresie kluczowe znaczenie: Sekcja R, Sekcja F, Sekcja H i Sekcja I i to one zostały w tym szacunku uwzględnione.

W powyższym zakresie (w momencie przygotowywania opracowania) dostępne były dane dotyczące Warszawy za lata 2010 – 2019. Oszacowaniu podlegały natomiast dane dotyczące 2020 r. Wbrew przypuszczeniom związanym z pandemią COVID-19 w 2020 roku nie zaobserwowano znaczących spadków inwestycji. Potwierdza to wnioski płynące z raportów branżowych. Nie oznacza to jednak, że spadków takich nie będzie w kolejnych latach i że wtedy nie pojawią się m.in. negatywne efekty pandemii. W 2020 r. kontynuowano jeszcze inwestycje zaplanowane i rozpoczęte przed wybuchem pandemii.

Tabela 3. Nakłady inwestycyjne na turystykę w Warszawie w latach 2010-2020 (w mln PLN)¹

	2010	2014	2016	2018	2019	2020 ^a
Zakwaterowanie i gastronomia	171,2	352,1	157,4	559,9	377,9	313,9
Budownictwo ^b	783,4	816,4	1 118,3	1 484,2	1 500,8	1 402,1
Transport i gospodarka magazynowa ^c	2 118,0	4 144,6	1 648,0	3 986,7	3 592,7	4 116,7
Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	166,6	239,8	279,4	574,2	938,5	1 304,5 ^d
Ogółem	3 239,2	5 552,9	3 203,1	6 605,0	6 409,9	7 137,2

^a Wartości szacunkowe liczone w oparciu o dane dla woj. mazowieckiego, zachowano proporcję wartości z 2019 r. ^b Sekcja F PKD (Dział 42) zawiera dane dotyczące budowy dróg i autostrad, które stanowią kluczowy element infrastruktury komunikacyjnej destynacji turystycznej. Należy jednak pamiętać, że sekcja ta jest szersza i zawiera również inwestycje, które nie są bezpośrednio związane z turystyką. Ze względu na brak danych bezcelowe wydają się próby ich wyodrębniania. ^c Działy 49-51 Sekcji H odpowiadają za transport lądowy, wodny i lotniczy, w sekcji tej

¹ Podobnego szacunku nakładów inwestycyjnych związanych z rozwojem turystyki dokonano na potrzeby raportu „Wpływ turystyki na gospodarkę Warszawy”, który został przygotowany przez Stowarzyszenie na Rzecz Badań, Rozwoju i Promocji Turystyki w 2017 r. W stosunku do tego opracowania zastosowano zmianę metodologii szacunku. W opracowaniu z 2017 r. dysponowano szczegółowymi danymi, które dotyczyły wybranych rodzajów działalności w 2014 r. Szacowano jednak ich wielkość zarówno dla 2016 r. jak i dla województwa mazowieckiego oraz dla Warszawy. W bieżącym opracowaniu oparto się na danych opracowanych dla Warszawy przez Główny Urząd Statystyczny, są to zatem wielkości wynikające ze sprawozdań, a nie z oszacowań. Jednocześnie jednak dotyczą one całych sekcji, a nie poszczególnych działów. Zastosowana metoda ogranicza liczbę szacunków, sprawiając, że otrzymane wielkości charakteryzują się wyższym poziomem szacunków, z drugiej jednak strony w tabeli 4.4 ujęto całe sekcje G i F co skutkuje wyższymi wartościami inwestycji. Należy jednak pamiętać, że produkt turystyczny destynacji jest wielkością niezmiernie pojemną i wszystkie aspekty transportu wpływają na rozwój turystyki w danym regionie.

ujęto również magazynowanie i działalność kurierską. ^d Ze względu na brak danych dotyczących województwa mazowieckiego wartość inwestycji dla ww. pozycji oszacowano przyjmując średnią zmian z lat 2015-2019.

Z perspektywy rozwoju turystyki istotne znaczenie mają również obszary ościenne dla Warszawy. Zachowując proporcje wskazane dla nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw (dane dostępne w Banku Danych Lokalnych – GUS), można przyjąć ich szacunki dla lat 2016-2020 (patrz tabela 4). Zaprezentowane wartości wskazują na dominację Warszawy nad podregionami ościennymi, nawet tymi najbliższymi. Wynik taki nie powinien zaskakiwać. Warto jednak zwrócić uwagę na dwie kwestie. Po pierwsze przewagę inwestycji w podregionie warszawskim zachodnim, znajdują się w nim powiaty silniej rozwijające się, przyciągające więcej przedsiębiorstw i mieszkańców oraz związanych z tym inwestycji. Po drugie zaś udział obydwu podregionów w stosunku do Warszawy charakteryzuje się tendencją malejącą, co wskazuje na jeszcze silniejszą (w perspektywie najbliższych lat) pozycję stolicy.

Tabela 4. Nakłady inwestycyjne na turystykę dla podregionu warszawskiego wschodniego i warszawskiego zachodniego w latach 2016-2020 (w mln PLN)

	2016	2018	2019	2020
Podregion warszawski wschodni	384,4	330,2	320,5	356,9
Podregion warszawski zachodni	672,7	1122,8	705,1	785,1

Źródło: Szacunki własne w oparciu o dane z tabeli 4.2. oraz tabeli 4.4 (raport główny).

4. Udział turystyki w wydatkach i dochodach budżetowych m.st. Warszawy i ościennych podregionów

Tab. 5 Szacunkowe wpływy z turystyki do budżetu m.st. Warszawy i ościennych podregionów (w mln zł)

	2014	2016	2019	2020
M.st. Warszawa	81	99	186	143
Podregion warszawski zachodni	b.d.	b.d.	23	20
Podregion warszawski wschodni	b.d.	b.d.	24	22

Tab. 6 Udział turystyki w dochodach budżetowych (własnych) m.st. Warszawy i ościennych podregionów (w %)

	2014	2016	2019	2020
M.st. Warszawa	0,8	0,8	1,4	1,1
Podregion warszawski zachodni	b.d.	b.d.	1,0	0,7
Podregion warszawski wschodni	b.d.	b.d.	1,4	1,1

Tab. 7 Udział turystyki w wydatkach budżetowych m.st. Warszawy i ościennych podregionów (w %)

	2014	2016	2019	2020
M.st. Warszawa	0,03	0,04	0,04	0,02
Podregion warszawski zachodni	b.d.	b.d.	0,03	0,02
Podregion warszawski wschodni	b.d.	b.d.	0,01	0,01

Turystyka ma bezpośredni wpływ na wysokość dochodów własnych jednostek samorządu terytorialnego. W latach 2018-2020 wpływy do budżetu m.st. Warszawy w porównaniu do okresu 2014-2016 znacznie wzrosły (w roku 2019 w porównaniu do roku 2014 wzrosły o 230% a w roku 2020 w porównaniu do roku 2016 o 144%). Wzrósł również udział tych wpływów w dochodach własnych m.st. Warszawy. W latach 2014-2016 kształtował się na poziomie 0,8%, a w okresie 2018-2020 wzrósł do poziomu powyżej 1%. Natomiast udział wydatków na turystykę w wydatkach ogółem podregionu M.st. Warszawa w latach 2018-

2019 był na zbliżonym poziomie jak w okresie 2014-2016. Jednakże w roku 2020 spadł do poziomu 0,02%. W przypadku m.st. Warszawy głównymi źródłami dochodów z turystyki były: udział we wpływach z podatku dochodowego (od osób fizycznych PIT i prawnych CIT) oraz wpływy z podatku od nieruchomości z działalności turystycznych.

Podatkami dochodowymi PIT i CIT opodatkowane są m.in. wpływy z turystycznych rodzajów działalności. Do budżetów wszystkich szczebli JST trafia ok. 51% wpływów z podatku PIT z turystycznych rodzajów działalności i ponad 22% z podatku CIT. Z powyższego wynika, że im wyższe były wpływy z podatków PIT i CIT tym wyższe były wpływy do budżetów poszczególnych szczebli jednostek samorządu terytorialnego z udziałów w tych podatkach. W przypadku regionu stołecznego warszawskiego, w okresie objętym analizą, występowały istotne różnice w wysokości wpływów z udziałów w podatkach dochodowych między poszczególnymi podregionami. Około 80% wpływów z udziału w podatku dochodowym trafiało do JST podregionu m.st. Warszawa; udział każdego z pozostałych podregionów kształtował się na poziomie ok. 10%. W latach 2018-2020 głównymi generatorami wpływów z podatków dochodowych z działalności turystycznych we wszystkich podregionach były: usługi związane z wyżywieniem i zakwaterowaniem. Między poszczególnymi podregionami występowały również istotne różnice we wpływach z podatku od nieruchomości. Wysokość tych wpływów zależała w dużym stopniu od wielkości bazy noclegowej. W okresie objętym analizą najwięcej obiektów zakwaterowania i miejsc noclegowych znajdowało się w podregionie m.st. Warszawa, co znajdowało odzwierciedlenie w wysokości wpływów z podatku od nieruchomości; ok. 70% tych wpływów trafiało do budżetów JST tego podregionu; udział każdego z pozostałych podregionów kształtował się na poziomie ok. 15%. Dominacja podregionu m.st. Warszawa występowała również w przypadku łącznej kwoty wpływów z udziałów w podatkach dochodowych i podatku od nieruchomości. W latach 2018-2020 udział Warszawy kształtował się na poziomie 77-79% wpływów ustalonych dla całego regionu warszawskiego stołecznego z tych podatków, zaś udział pozostałych podregionów kształtował się na poziomie 10-12%.

W latach 2018-2019 widoczny jest wzrost łącznych wpływów z podatków, lecz tempo tego wzrostu w poszczególnych podregionach było zróżnicowane (podregion Warszawa ok. 25%, pozostałe podregiony 8-10%). Zbliżony był natomiast udział łącznych wpływów z podatków w dochodach własnych JST, który kształtował się na poziomie od 0,7 do 1,4%. W 2020 roku nastąpił istotny spadek wpływów z podatków w turystyce; przyczyną tego spadku była pandemia COVID-19. W całym regionie warszawskim stołecznym wpływy spadły o 20,3%. W podregionie M.st. Warszawa o 22,9%, w podregionie warszawskim wschodnim o 6,7% a w podregionie warszawskim zachodnim o 13,5%. W przypadku podregionu m.st. Warszawa łączny udział wpływów z podatków dochodowych w dochodach własnych kształtował się na poziomie od 1,1% w 2020 r. do 1,4% w 2018 r.

Duże zróżnicowanie między podregionami dotyczy wydatków JST na turystykę w latach 2018-2020; wydatki ponoszone w podregionie m.st. Warszawa stanowiły: w 2018 r. ponad 70%, w 2019 r. ponad 80% a w 2020 r. prawie 75% ogólnej wysokości wydatków całego regionu warszawskiego stołecznego i wynosiły w 2018 r. – 7,1 mld zł, w 2019 r. – 7,3 mld zł, a w 2020 r. – 4,7 mld zł. Wydatki na turystykę pozostałych podregionów były znacznie niższe. W przypadku podregionu wschodniego stanowiły: w 2018 r. 6,6%, w 2019 r. - 5,8% a w 2020 r. – 7,6% ogólnej ich wysokości dla całego regionu. W regionie warszawskim zachodnim w 2018 r. wydatki na turystykę stanowiły 21,6%, a w 2019 ich udział w wydatkach regionu zmniejszył się do 14,1%, natomiast w 2020 wzrósł do 17,7%.

Warto zauważyć, że w latach 2018-2020 udział wydatków na turystykę w ogólnej wysokości wydatków JST zarówno całego regionu stołecznego warszawskiego, jak podregionów wchodzących w jego skład nie przekroczył nawet 0,05%.

Z porównania wysokości wpływów i wydatków wynika, że w latach 2018-2020 wpływy JST zarówno w całym regionie warszawskim stołecznym, jak i w podregionach wchodzących w jego skład znacznie przekraczały (90-95%) wysokości wydatków jednostek samorządu terytorialnego na turystykę.